

اولسون

مکتوبلرک امضالری واضح

واوقوناقلی اولمسی و آتونه صبره

نومروسنی محتوی بولمسی لازمدر

مالک اجنبیه ایچون آتونه

اولانلرک آدرسلرک فرانسه

جده یازلمسی رجا اولنور.

ماره کوندردلرکی زمان نه داتر

اولدیفنک واضحا بیلدیرلمسی

رجا اولنور.

دینی، فلسفی، علمی، ادبی هفته لاق مجموعه اسلامیه در

باش محرر صاحب و مدیر مسئول

اشرف ارباب

محمد عاکف

مستقیم

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

کری مآثر صلاح بر اقامت ابدی . هیچ بر فن و صنعت یوق ابدی که موافقت اوئی الله ایتسونلر . برهنر موجود دکادی که اوئده اثر دها کوستره مسونلر . بر تجارت یوقدی که توسیع ایتسونلر ، زواج و برمه دکاری بازار ، یا مال ایتدکاری دیار بر اقسونلر .

دین قرآنه رعایت و تمسکلی ، افعال قویعه به انهماکاری - ایه سنده . در که جناب حق اولرله هر مشکلی حل و تیسیر ایتش ، جهانی حکمرینه رام قیامشدر ، عربلر ممالک عالمده تأیس سلطنت ایتشدر ، طریق صوابی بولمقد ، حضارت و مدنیتده ، علم و معرفتده خلقه پیشوا اولمشدرسه بوفض علوی بی قرآنک تشویق ایتیک صلاحت اعماله کمال رغبت خصصت فاضله لرینه مدیون بولمشدردر .

مترجمی : محمد شوکت
عبدالعزیز چاولیش

دینی مجددلر

یاخود

«تورکیانک نجات و اعتلا یوللری» نده بر رهبر

تورک - عثمانلی حکومتک مبدأ تأسسی

هاشم ناهید بک تورک - عثمانلی سلطنتک تأسسی ایلله شمدی به قدر دوام ایدمه بیلیمسندگی اسبابک باشلیجه لرندن اوله رق اصول والدیت ، حیات راعیانله ، مشقته تحمل ، ساده کی معیشت کبی شیملری ذکر ایدیور :

«تورک ایلک یوردلرنده حیات بدادتن نشأت ایدن اصول والدیت یعنی بزجد مشترکک حاکمیتی آلتند طوبیلاق عنعنه سنه بحق صاحب ایدیلر . بو کون بیلله حیات بدادتنه طائله و قبیله رئیسنه و مطلق صورتده اختیار لرینه دیندارانه بر حرمت کوسترمک عادی جاریدر . بو عادتک بالخاصه اصلیتی غائب ایدمه جک صورتده غریبه تاثیراته مروض قالمایان ولایتلرده حالا سرعی اولدیفنی کورپوز ، تورک کوبلرینی کورمش اولانلر بونی بیلیرلر . برده عثمانلی سلطنتک اکبر اولاده انتالی دخی بو حادثدن تولد ایتدیکنی (ادمون دومولن) بیان ایدیور .»

«ایشته تورکدرده بو اصول والدیت ، بشرک ترقیه بیلله تنسیق ایدیلن بو کونکی حرب اصولک ، کیفیتی کیتبه غلبه ایتدیرمی درجه سنده اهمیتلیدر .» (ص ۳-۴)

اسکی تورک و عثمانلی ملتک بو کونکی احفادی ترقی و تجمید نامنه صوک سنه لرده آلدینی تربیه فکریه ایلله بو اصول والدیت عنعنه سنه قارش اعلان حرب ایتک هوسنه دوشمشدر . بو کون ، کنج و یامسن فرقی کوزه تیلمه مکله ده قالمایوب کنجلاک ، اما مجرد کنجلاک بر شرف ، بر سبب تقدم عد ایدیلدیکی کبی مجرد باشلیقده برقیعه ، بر تهمت صایلمنه بانلامشدر . عجبا بو ذهنیتی ترویج ایدن کنجلرده یاشامق آرزوسی یوقدیر ؟ اگر وار ایسه مطلقا اولرده یاشلان حق و قبول ایتد

کری بر تسبیح . یاخود
جقلردر . نوبت لرینه حاضر اولسونلر .
قدمه حرمت ، اسکی تورکدرده اولدیفنی کی مسلمان . رذر .
حدیث شریفده : (ان من اجلل الله عزوجل اجلل ذی الشیة المسلم)
بیوریشدر که : (بر مسن مسلمه حرمت ، جناب حق ایدیلجه جک حرمتلردن معدوددر) دیمکدر .

«عصرلردن بری کنیش یا بلال اوستند سلطنتک تختی آتک صیرتی اولاک تورک ، حقیقی بر سواری و سلاطنتک شکلنه کوره الک ای بر محارب ایدی . چوجوق یاشندن اعتباراً اصیل قیصر اقلرک بو کورینی مهمیزلادی و یاه ، اوق ، فیلیج ، سزراق ، جرید صالادی قیصر اقلرک آتش و زهر برینه ، هر تورلو محرومیت و مشقته متحمل و نهایت ک بسط بر غذا و قاپ بر لباس ایلله احتیاجلرینی تطمینه اعتیاد ایتش نسلک نام انموذی ایدی .»

«بو عنصرك مظفریت و حاکمیتی الک ای ایضاح ایدن (ادمون دومولن) در .
«تورک ، دیور ، حقیقی چوبالردر . شو اعتبار ایلده تاتارلرک جینیلر و هرلرک اسپایولر قارشینده کوستر دکاری ، سرت بر حیات و موجودیتله مالوف اقوامک احتیاجات عیدمه ایلله ضعف و رخاوت اوغرامش اقوام اوزرینه مالک اولدقلری تفوق و حاکمیته صاحب ایدیلر .» (ص ۴-۵)

مؤلف ، اصلاحات فصلنده حیات راعیانله ، مشقته تحمل ، ساده کی معیشت کبی عنعنه لریمزک ممکن مرتبه احیایی لزومندن آچیق بر صراحتله بحث ایتدیور .

«تورکک جنک و جداله آتیلدی ، فتح و استیلا ایتک احتیاسانی آتشدن قامچیلرله آلاولندیرن ، و ژره شمدی حقیقی اسنی ویرم : غنیمت .
«تاریخک تثبیت ایتدیکی اک شنیج ظلملردن اک فبیج هائله له قادار عظیم اختلال و محاربه لارک رنک وحشت و خونینی دائم کتله انالک نظرینی جذب و تسخیر ایدمه جک رنکین بر غازه ایلله سوسله مک بشریت ایچین اسکی بر عنعنه در . عصر عیزده بیلله بر چوق قتل عامله عدالت ، یاغیلرله شهر آیین تسمیه اولدیور . رحم و شفقت قارش تزییف و قهقه مدنیلرک اک بیوک آلتیشلرنددر . اسکیدن بیوک وقعه لارک حقیقی معنسانی تحریف ایتک عادی بویله ایدی و بویله در ، بیوک وقعه لری فعلاً یاغیه کلنجه ، بوندگی صنعت ده - ایش نه اولورسه اولسون - اوکا قدسی بر رنک ، بز مننا و بره رنک فردک ادراکنه مکرراً ثلقتن ایتکدن عبارتدر . تورک ای بر تربیه ایلله حاضرلادلری هسکرله لازم اولان معنوی قوتی دینلردن آلدیلر . اگر غنیمتک ذوق تورکرایچین کافی درجه ده بر قوت اولسه ایدی آرقه سنده بر معبودک نفوذ و قدرتی اولان ایدمه آلارک مثبت ، مادی فائده لرده داما زیاده شدت و دوامله انسان روح و قلبی تسخیر ایدمه بیلجهکی بر کره داما ثابت اولدیفنی تاریخ عالم ایتدیور .» (ص ۶ ، ۱۲ ، ۱۳)

بو فقره لر ، بر طرفدن ، دین قوتنه معادل هیچ بر قوت اوله میه . جنکک تصدیقی و بر طرفدن ده تورک - عثمانلی سلطنتک تابذات تأسیننده دینک ، یغما کرلکه آلت خالنده صنبی برشی اولدیفنی ادما ایتک کبی بر ایهام غریبی تضمن ایدیور .

«عثمان غازیک باخلادی و اولادی طرفندن اکمال اولونان اثری بیوک اسکندرله نابولونک کیندن قات قات شمشه دار و عظمت نمود اولدی . چونکه مجهول حدیثک نور و رایحه ایلله مشحون اولان مسیره لرینی امارت ایدن بیاض و قدسی پادمانلری اوئده واردی ، شرف و شان هیچ بر زمان حسن دینی قاده

بوفقره لرده تورک ملتک تاریخ سلطنتی ایچنه کیزلنن ادوار اقراضی قوتلی برکوزله مشاهد ایدرک یازیلماشدیر، و بو کتابده امثالنه صتی، صیق اصادف ایدیلن بویکی نشیدر نجات و اعتلا یوللریک رنگین و مؤثر اولدینی قادارد سوزشلی ترانه لیدر .

« حیانه اداره ایتمکدن زیاده اداره ایدلمک احتیاجنده اولان بوکتنه نك ذروه سنده بولونان و آقینلرک ، محاریرک و نهایت مظفریتلرک « سلطان » عنوانی ویردیرکی اوچوللارین سنده افراد ککنه ضد و مقتنی آهکی وجوده کتیرمک حیثیتله قیمتدار بر اداره ایتک « قابلی موجود ایدی . اوزون بر اعتبارک هم ، بلکه همه قدرت و نفوذنی آرتدیرینی بوقابلتک برتک خاندانن نشئت و نسلل ایدن اعضا سنده تظاهر یدرکه تورک عثمانلی تاریخی باشد باشه تشکیل ایدیور . بوتاریخک ، عثمانلی تورک ملتک دکل ، ساده سلطانلرینک ویا اولری تمثیل ایدن رجالک دستانی اولمی تورک - عثمانلی اداره سندنک نه قانار شخصی اولمینی بزه کوستیرر . بوتاریخک بعضا علوی ، مهیج ، شعله دار و قهرلری ، بعضا سیاه ، خونین ، المناک فجیه لری قارشید سنده شوقده ، غریبن پک چوق فرقلی اوله رق متعجب شخصیتلرک ممتاز اولان قدرت و اهمیتنه قاج دفته اعتقد و حرمت ایتدم . (ممتازلرده بوقدر قی یا نذات فردک خلق ایتدیکنی ده بیلیم .)

« بؤداره اوددرجه منحصر آ شخصی ، و حاکم مطلق ارادانه اوقادار باغلیدرکه بادشاهلرینک سلطنت دورلرینی مطالعه ایدرکن تبت بر چوبانک بوبوک برسوری بیا کر احتیاجنه و بواجتاجی هائی سرعارده داهای استیفا ایدمه بیله کی علمنه واقف ایسه سوروی پک کوزل یاشاندینی ، دکسه برکون صوسر ، اوتیز قیللر و چوللر سوروکوب هلاک ایتدیکنی حکایه لری مطلق خاطر لایر . حکایه بسیطدر . لیکن سلطانلرک ویا رجالک شخصی لیاقتلرله تورک - عثمانلی حکومتک ، سرعت و تجوله حیرت ایدیله جک تدنی ویا اعتلالرینک بوکانه چوق بکزه بن مشاهیری وار . » (ص ۲۰ ، ۲۱)

بو نقطه لری محضا حکایه حقیقت طرزنده می سویله یور ، یوقسه تاریخده کی تورکارک نسلی اولان شمیدیکلرده مشروطیت اداره قابلیتی اولمادینی مقصدی ده بو سوزلرده مندریجی ؟

« ایکنجی باب »

« تورک - عثمانی حکومتک انقراض عامللری »

« دین اسلام »

مؤلفک زعمنجه حکومتک انقراضنده بر تعمیر محترزانه ایله دینک یا کلش تلقیسک تأثیری اواسه بیله انقراض عامللرینه تخصیص ایتدیکنی بابک سرلوحه سی . تعمیر احترازیدنده منسلخ اوله رق بو طرزده بو طرزده یازمقله ، بعض نقطه لرده دینه پک زیاده معتقد و حرمتکار کورون بو ذات بری برینه اویمان چهره لرندن بر دیگرینک نقابتی ، لزوم کوردیکنی برلرده قیایق اوزره بر کره آچوبر مشدر . بواقادیمک شکلنده ، دین اسلامه قارشو دوستلقدن دم اورورکن غفلت دقیقه لری قاجیرمان دشمن ضربه سی محسوسدر . دینه حقیقه معتقد و حرمتکار ارلان آدم قابا برسوه اهای اقصن ایدن بو شکل افاده دن اورکر .

« حضرت پیغمبر حکمرانلق و سلطانلق دعواسنده دکادی . لیکن دین اسلامک ماهیتی » امیر المؤمنینلر ایچین بویه بر غایه قییم ایتک امکانه مساعد ایدی و او یله اولدی . » (ص ۲۸)

« دین اسلامک جهوری کی ویا خود بوکونکی فرانسه حکومتی کی چو خنده . . . اسکندرک ، نابولینک بریوزنده چیزدیک سلطنت حدودلری ، اولرک حیاتلرله برابر سبیلندیکنه رغما اک خونین و عظیم وقایع بیله مهادیایه تحریک ایشدینی اولرک ده دین ایزلرینی محو ایدمه دی . تورک عثمانی حاکمیتک نهایت بولدینی برلرده تورکر بوکون بیله یاشا یور . برتارلاک سطحنده کی بونون استکی کیرینی وچیتیلری ازه رک بکی ترسیانه مساعد قیلان آغیر برتسریه آلی کی دین اسلامک ، کهنه عقیده لری ده کیشدرمکله بکی طرز حیاتلر وکی سلطانلر ایچین حاضر لادینی کتله لر اوزرنده عربلرک دوام ایتدیرمه مدیک حکمرانلی تورکر یکیدن تأسیس ایتدیلر . » (ص ۱۳ ، ۱۴ ، ۱۵)

برسوزلرده برملت حاکمه ایچون دین احتیاجک و بلکه قائل حقنده دیندارلرک ال بلیغ بر شاهدیدر . ایلریده کله جک سوزلریله قارشیلار . شیدرمق اوزره بوراده قید ایدیور .

« سلطنت مؤسسی عمان غازی شیخ « اده بال » نامنده برزاهدک تبریزی ، ایچنده برازقان برزاده عصیان اولان برماجری ایله تروج ایش ، ایکنجی سلطان اورخان زمانده پایلان تشکیلاتک مذاکرانده ، ایک قاضیه سکر اولان چندرلی قره خلیل حاضر بولومش ، ایک سکه کوموش و باقیردن بایلمش ، برطرفنه « کله شادت » ، برطرفنه « اورخان خلداله » بلکه « عباره می یازیلندر . بوشکیلاتک عقیده اورخان غازی بکی جریلر دن برقانی برابر آلاق حاجی بگنشاش ولی نزاریته کیدیور و اوکوندن اعتبار آ بی جریلر عزیز مشارالهی حای طایبورل . »

« ایشته کوریلورکه عثمانی تورکرده عسکرک ، بوابک عنصر مدیت دینک تأثیراتی آلتنده تشکی دوام ایدیور و بو تأثیر اوقادار واسع و شمولی درکه بوملتک الی بیدی یوزسنه لک هر نورلو فکری حرکتلری اوزرنده بالکر اولرک ایدی تمنا سی وار . »

« دین ، عثمانی تورکارک فطری جنگاورلرکنی قهرمانانه قادا بوکسندتی . بدایتنه متین بر عقیده ، کام بر اخلاق اسلامیه و هر شیده غایت صیتی بر انضباط واردی . » (ص ۱۵ ، ۱۶)

بوسوزلرده شایان قیددر .

« عصرلرجه دوام ایدن ظفر و غلبه ، اسلامک کفر اوزرینه نصرت و حاکمیت عقیده سنی عثمانی تورکرده غیر مدرک بر حاله کتیدری . بونفوق و حاکمیت حسی ، هویتک اعماقنه نفوذ ایتدینی درجده ده دین و متین بر اعتماد نفس منجر اولور . شیمدی بوقوتدن امین و مغرور وارلق کره ارضیک عظیم ثروتلرله ، حسنیه ، بدیهه لریله اک کوزل بر اقلیمه حاکم اولسون . یاشامانک تلقیسی ، احتیاجلر ، احتیاجک استیفا سی ، دوشونجه ، تحسین البته ده کیشیر . ونورکر ایچین ده او یله اولدی : اوبی اکی جنکاورلرک النده قابا واولدورجی قارغیلر برینه ، فارین ، کوموشلی ، التونی ، درخشان منراقلر ، صیرتلرند ؛ او اسی قاپوک اباسه هیچ بکزه میان صیرمه لی خلعتلر ور . قلیجلی مرصع ، آتلیرک اگری مرصع ، هر شیلری بچوهردن زینلیدر . سیاه قیلدن چایرلرک کولسک سنده ایچیلان « قیز » چاقلرینه بدل شیمدی ، بوقورک زسردلی ساحلرند کی محکم سرایلرک ، قصرلرک مذهب ظاوانلری آلتنده ، سیال شعله لر دن کوک یوزنک ییلدزلری قادار چچکلری اولان لاله لر ، حدقه لر آره سنده بلور قهقلرک نوشین رحیق قطره قطره امیوزلر دابر دوداقلرک مغنی ، جانستان نغمه لری مستنیده روعلرک عشق و شهو تی بتون آرزینلنی ، حزارتی ، هیجانی وحرمانلرله ترنم ایدیور . »

« شؤک بوآمنک وشرینک مانغلی وحقیق مائی شودر . غالب تورکر بشون هر درلو قوتلری استخفاف ایدمک قادار مطیعن ، مغرور ، قیدسز حظوظانه دالیدر . » (ص ۱۸ ، ۱۹)

هاشم بك، بوراده يا كيدورسكن. او ويا قانون اساسيلىك قدس
غير مسئول بر مثال سلطنت طانيديني پادشاهلى دى اسلام (كلكم راع
وكلكم مسؤول...) دستورى ايله ايك سويه سنده، طومش و كندىلرينه
حق سلطنت كې راستنا و برمه مشدر. اقامه حدود امرنده حاكم ايسه
قانون شريعت اولوب پادشاه اونك اجرا سنده طبق بر مأمور كې واسطه دن
عبارتدر. احتشام و سلطنت عالملىنه دالان و يا خود استبداد و تحكم
و اديلىنه صايان پادشاهلى دى اسلام نظرنده موقبلينى سوء استعمال
ايتشلردر. حريده اغنام ايدىيان بر قاشك غزاة مسالين اره سنده
تقسيم اولونان پارچىلردن برازداها بوجك بر پارچه سنى اكتسا ايتديكى
كون، اوغلك حصه سنده اصابت ايدن پارچىدن علاوه ايدىلىككى
سويله مك درجه سنده مصرف و معيشتك حسابى ورن عمر الفدا
روق ايله مقام خلافت كچىديكى دقيقه ده حرملىنى حضورينه دعوتله
كېدي، راحت و حضورى سالب ر وظيفه وجه ايتديكى و بوشكل غايه
ايجنده احتمال كندىلر ايله كوروشمك بيله مساعد وقت بوله ميه جغندن
آرزو ايدنلرك، نكاح و نفقه لىنى آلاق آيلغه مآذون اولدقلىنى
سويله مك لزوم كورن عمر بن عبدالعزيز، اسلام پادشاهلىك دوغرو
نونه ليدر. بوكيلرك عددا آزالنى، يا خود ديكرلرك چوققى، دى
اسلامك خلماء جغنده معلوم اولان نظرى اوزرينه رتائير اجرا ايدمه.
«نه كم زمان ساداتن بك آر بر زمان صوكره دى اسلام، مرصع نخلرك
واصل اولنه بيله چى يولارى ايجاق ايجاق ايك طرفنده بيجيلش اوت دمترلى
كى انسان نمشندن و قان بختيندن يينيلر يايلاق كسكىن بر سلاح اولدى.
داها حضرت على (ر. ض) حضرتلىك خلافت نزاعنده خصمك قلبى ده لك
ايجن عصي اللده پارلايان سزاقرك سيورى اوچنده اللهم مقدس كتابى قرآن
برجده حريسه برينه كچدى. حضرت على (ر. ض) حبله بى حس ايتدى
وباغردى: كلمه الحق اريدن باطل. ثبوت حق اولان قرآن، باطل اولان بوترلو
سلطنت دعوالرى قازانق ايجاق آت و برهان اولدى. (ص ۲۸، ۲۹)
بو وقعه تاريخينى ده مؤلف كندى نقطه نظرينه تطبيق ايجن بك
ياكلش تصوير ايدىيور. اكر كنديسنك ديدىكى كې، اووقتىكى سلطنت
دعواسى قازانق ايجاق قرآن كريم و يادين اسلام بر آت، بر برهان
اولسه بىدى، شهبسز دىندارلنى دهها زياده اولدنى، كرك اوزمانك
و كرك بوكونك السانلرى نزدنده معلوم و مسلم اولان حضرت على
(رضى الله عنه) رقيبى مذكور سلطنت دعواسنده خبيت و خسراندن باشقه
برشى الله ايدمه مك لازم كايردى. برده، دى اسلام، بو وقعه ده مرصع
نخلرك واصل اوله بيله چى يولارى ايجاق ايجاق انسان نمشندن يينيلر يايلاق
كسكىن بر سلاح اولامش، بلكه كسكىن سلاحه قارشى تسكىن ايدىجى
بر قالقان اولمشدر. بناء عليه هاشم بكك شوققره سى حقيقت تاريخيه
ايله امتزاج ايدمه ين برش مابهتده در.

«جسمانى احتراضلى اختلافات مذهبيه بى تولد ايتدى، بوقسه اختلاف
مذهبيه جسمانى احتراضلى يعنى سلطنت دعوالرى اناج ايتدى؟ ايشته
شو مماني ده قطنى بر صورت حلا ايدن ابلق نزاع خلافتدر. بوساطت نزاعلر
يدرك اسلامى مذهب اختلافلر بيله تفرقه يه دوشوردى و هج و سرج ايتدى.»
(۲۹، ۳۰)

سلطنت و ياخو
بو قدار مذاهب مختلفه اسلاميه دن آنجق و

مقابل تامى اولان «ناصبى» لك اختلافى حقه ده متصور و له بيلير.
چونكه خلافت لىقت مسئله سنده يلكز بوايكى مذهبك نقطه نظرى
تخالف ايدر. خالبوكه ناصبى مذهبي، مذاهب اسلاميه مياشده بوكون
اسمى اونو تولى و جوق كيمسله كوره هيچ ده معلوم اولماق درجه سنده
بايدار اوله ماشدر. اونك يرينه، شيمديكى حالده «شييعيك» مقابلى
اوله رق ياد ايدىيان «سنليك» مذهبنده ايسه اهل بته قارشى، خلافت
عدم لياقت كې بر علم بارلق فكر و عقيدة سى قطعياً موجود اولمىغندن
بوايكى مذهب آره سنده خلافت و امامت مسئله سنك، قارشىلىق بر نزاع
دى مبدأ و منشأى اولق اوزره تصورينه بيله عمل بو قدر.

مؤلفك، بونلردن ماعدا بتون مذاهب اسلاميه قاريشد برارق
و همىنى سلطنت غوغاسنه ارجاع ايدره كى عمومى بر مطالعه يوروشك
صورتنده اولان شو سوزلرى ايسه دى اسلامده كى مذاهب مختلفه لك
ماهرلىرى بيله دن صرف ايدلش - تبير معذور كور ولسون - جاهلانه
سوزلر قينلندنر. مشهور مذاهب اسلاميه دن مثلاً شافعى، مذهبى هانكى
پاشاهك محرص سلطنته خادم اولق ايجاق تأسيس ايدلش؟ حنبلى
مذهبى هانكى حريص جاهك هرسانه آت اوله رق وجوده كلىش؟
حنفى مذهبى، مالكى مذهبى، ابن ابى ليلى، سفيان ثورى مذهبى،
طاهره مذهبى الخ هانكى حكمدارلرك كيفى اوقشامق اوزره وضع و
احداث اولمش؟ بونلرى اسملى ايله سويله ملى بويكارجه مسالى
احتوا ايدن نقاط اختلافك بويولده تطيقاته كيريشه رك قوصه قوجه مان
علم خلافتى و بلكه علم اصول فقهى سياسياته قلب و الحاق ايدىيورملىدر.
صوكره، مثلاً مرتكب كيردنك مخلصى النار اوله جغنه حكم ايدن معتزله
شو مذهبى عجباً هانكى ظالم پاشاهك حرركات و تمايلاتنه ظهور اولق
مقصديله ايجاد ايتمشدر؟ ايتهرسه كز هاشم بك، علم كلامده موقع مناظره يه
وضع اولان وهان همىنى ذات الله و صفات الله عايد اولان نقطه اختلافى
شور اچقده سرد ايدمه، سزده سياسياته تطبيقى ايدىكز. الك و غريسي
علم بيله توغل ايدن اسلام حقه ده، بوكى بورومده دن فكرلرك چيقار دىنى
ياقشيسنر تخمينلر، فائسسيرلر عيب اوليور، مذهبلى كمال كرمى
ايله مدافعه و مناقشه ايدن فرق لردن بيله هيچ برىك خاطر و خيالنه
قارشى طرفده كى مذهب سالكىنى حقه ده بيله بر ذهاب و اسناد خطور
ايتمه مشدر.

دى اسلامده كى اختلافات مذاهب حقه اصابت ايدلش و يا ايدلشمش
اولق بالطلع بحثك خارجنده اوله رق صرف، دى اسلامك بخش ايتديكى
حریت افكار ايله حصوله كلىش اولدنى كې شايد بونلرده بر مقام سلطنته
ياراقق حسن و مقصدى موجود ايسه مطلقاً او قوام، سلطنت الهيه
مقابيدر. مثلاً اشاعره، افعال اللهك معال يعنى اسبابه مستند اولسنى،
جناب حقه، دريندن درينه اسبابه احتياجى و غير ايله استكمالى كې

مسلمانانلق طبع بشرى نصل تربيه ايدر؟

طبايع انسانيه نك ال ليرال و ال فضيلتير ورلرنده تميز ايدن ميول آره سنده، بالخاصه ايكيهي ال طبيعيسيدر: لذت و فعاليت. بونلرك برنجيسي علوم و فنون ايله اينجه لاييلر، حيات اجتماعيه نك عاسيله پرورده ايدباير، اقتصاده، صحته، شهرته رعائيله ضبط ايدبايرسه حيات خصوصيه نك تايمين سعادتى ايچون بر منبع فياض اولور. ميل فعاليت، دها قوتلى، دها مشكوك ماهيتى حازر برره نسايدر. اكثرثا حذته، احتراصه، انتقامه بسوق ايلر. فقط خير و انصاف. حسليه اداره ايدبايرسه هر فضيلتك والدى اولور. و بوفضيلتير عزم و اقتدار ايله متناسب اولورسه بر عائله، بر حكومت، بر امپراطور ارق سلامت و تعاليسى بر السانك جبارته مديون اولور.

بناء عليه ميل ذوقه مقبول، ميل فعاليت نافع اولان خصائل اضافه اولنور. هر هانكي برنجيه ده بو ايكي ميل بر اشير واهنك كمشيرسه فطرت بشريه نك ال مكمل نمونه سنى تشكيل ايتمش ديمكدر. طبيعت انسانيه، احتياجات بشريه نك تبديل دائيميه رغما، دكشمز. هر زمان عييدر. فصل بوكونه قدر بين الناس خودكاملر، حسودلر، متواضعلر، السانتيپرورلر كورولورسه بوندن صكره ده عييله انسانلرك عقلايسى، عقالسىزى، قويسى، زبونى، ايسى، فناسى بولنه جقدر. زمان ايله تبديل اوغرايان خصائل و نقائص بشريه نك آله جنى اشكال مختلفه زمانك حصوله كنيره جيكي تعديلاندر.

طبع بشرله فضائل و مساوى انسانيه ده كشمديكندن انسانلر برخط حركت تعين و همجنسلىلر اولان مناسبترينى تأسيس و تقرير ايدجك اساساتك ده طبيعتلرندين مستخرج اولمق اعتباريله بالضروره تبديل ايتيه جيكي آشكاردر.

دين اسلامك احتوا ايتديكي اخلاقى، اجتماعى، سياسى دستورلر سراپا طبع بشردن ملهم اولديغندن الى الابد نوع آدمك ناظم مقدراتى اولمغه شايسته در.

طبع بشرك ال طبيعى و ال جز تمايلاتى بو تمايلاتك فصل تربيه ايدبايرسه بوكله جيكنى يوقاريدنه بيان ايترك. باقالم دين اسلام و تمايلاتى فصل تربيه ايدرك فطرت انسانيه نك شاهقه كالنه اعلا ايدباير.

دين اسلام علمك ال صميمى حاميلى و مروجييدر. رسالتناه افندمز؛ علمى، چينده بيله طلب ايديكز ديدكلرى زمان چينده نك بر مسلمان بوقدى. بناء عليه اهل اسلام، ارباب علم و فنون هر هانكي عرق و دينه منسوب اولورلرسه اولسونلر اخذ علم ايدرلر. جناب حق و حكمتى ايسته ديكنه بخش ايتديكنى و بو بخشايش سبحانى به نائل اولانك فياض بر خيريه دسترس اولديغنى بيان ايدباير. ۱ [وينه اهل علم حقه ده

۱) يؤتى الحكمة من يشاء ومن يؤت الحكمة فقد اوتى خيراً كثيراً.

بشرى عدايدرك تعاليدن اجتناب ايتدكلرى لي، اسبابه مستند اولمايان افعالى، حكمتدن خالى بر عبث حائنده تاقى ايتدكلرندين افعال للهك تعالينى التزام ايتشدرد.

قرآنك مخلوقى ده واسى بر شرك مجراسنى ده كيشدرك درجه سنده دينك نمانى بالاطالان ضررلك ال مدهنى ايدى. (ص ۳۰)

هاشم بك، بايكيكز، مذهبلى سباسبانه تماس ايتدبره بيلمك اوزره برده مثال بولبور. لكن بونك تابعيه قنده ياكشلاق وار. چونكه مأمون دورنده ظهور ايدن وادوت، حكايه اولنديغنه كوره كويا اولنك طرفندن ترويج اولان خلق قرآن فكرينك بر مذهب كلانى اوله رق پادشاهك سياست ايشنه كلير بر فكركى كوسترلمسى جدا غير معقولدر. قرآن مخلوق اولورسه مأمونك خلافتى تايند ايدجك، وغير مخلوق اولورسه رقبه سباسبانه قارشى خلافتك صحيح اولماسى لازم كه جك دكليا. اوت، قرآنه مخلوق ديمكندن احتراز ايدن، و قبول ايدمكه اساساده كنديسك محبت و توجهنه مظهر اولمايان علميانى خليفه بو بهانه ايله تضيق ايتمش اولسون. فقط مأمونك علماء، شاراليم حقه نكى خصوصتى تلمين ايچون بور تصادفدن و يا خود سوء انتخابدن عبارتدر. زيرا پادشاهك اولنره اذا ايتك مرامى اولجه باشقه وسيله لرده بوله ببايردى. صوكره، هاشم بكك خطاسى دها اى اكلاشلىق اوزره بوراده دقت ايديله جك بر نقطه وار: خليفه نك قبول ايتديكى و مخالفريته جبراً قبول ايتدبرمك ايسته ديكي مذهب، يعنى قرآنك مخلوق و حادث اولمى عدم مخلوقيت مذهبته نسبتله قرآن كريم حقه نك مبالا نمرجه بر فكركى كورونديكه نظراً بوكا، دين، سياسته آلت بايلمش ديمكندن ايسه دينسزلك سياسته آلت بايلمش تعميرى دها زياده ياقيشيق آلازمى؟ شوخالده دينسزلكك قباحتى دينه بوكه نكه هاشم بكك حق اوله ببايرمى؟ عوامه قارشى دينى سياسته آلت بايلمش دينلمكده مناسبت بولمق ايچين پادشاه طودور دينى مذهبك عكسنى التزام ايتملى و علماء اهل سنتله برلنهرك معتزله علماسنى ازمل ايدى.

حقيقت حاله كانجه خلق قرآن مسئله سى حسب الديانه او درجه شاين اعظام بر مسئله دكلدر. و قرآنك، تبادرايدن كلام لفظى مناسبجه حدوتى شبهه سزدر، اوله ايكن احمد بن حنبل كى بعض اكابر، كلام الله اولان كلام نفسى به رجوع نكندن احترازاً و نادباً قرآن كريمه حادث و مخلوق ديمكده اصرار ايتديلر و قناعت وجدانيه لرى خلافتده واقع اولان جبر و تضيقه كوكن كرديلر.

تاريخدىكى حادثه مذكوره، شيمديكى محمدلر نك قدر ناشناسلغنه معروض قالان اسلاف علمانك نه قدر شاين حرمت بر ثبات و متانته مالك اولدقلرى كوستيرر.

مصطفى صبرى

سبحانك